

Strategie translatorskie w przekładzie tekstów specjalistycznych

(na przykładzie tłumaczenia polskich i rosyjskich umów cywilnoprawnych)

Elwira Stefańska

Lingwistyczna Szkoła Wyższa w Warszawie

Abstract

This research is an attempt to analyze the specifics of specialized texts in the area of civil law (legal discourse). The present article addresses the problems of translation equivalence, specialized (legal) translation, transfer of terminological units to a translated text as elements of the original text structure. Based on the examples extracted from Polish and Russian civil law contracts, equivalent names of contracts and contract parties, there were formulated conclusions and guidelines on translation strategies for legal (official) texts. For this purpose, there were used subject literature, Internet sources and bilingual dictionaries of legal terminology.

Keywords: specialized texts, equivalence, translation, civil law contracts, contract parties

Abstrakt

Niniejszy artykuł stanowi próbę analizy specyfiki tekstów specjalistycznych z zakresu prawa cywilnego (dyskursu prawniczego). Poruszono problematykę ekwiwalencji przekładowej, przekładu specjalistycznego (w projekcji na teksty prawnicze), a także transferu jednostek terminologicznych, będących podstawowym elementem struktury i treści oryginału. Celem opracowania jest analiza specyfiki leksykonu terminologicznego w zakresie języka prawniczego oraz sformułowanie wniosków w odniesieniu do strategii tłumaczenia tekstów prawniczych w postaci umów cywilnoprawnych. Określony cel wyznacza następujące zadania: 1) zdefiniowanie (między innymi w oparciu o literaturę przedmiotową) oraz scharakteryzowanie pojęć związanych z problematyką przekładu prawniczego: *język specjalistyczny*, *tekst specjalistyczny*, *leksykon terminologiczny (specjalistyczny)*, *język specjalistyczny prawa*, *umowy cywilnoprawne*; 2) omówienie specyfiki strategii translatorskich w odniesieniu do przekładu specjalistycznego; 3) zanalizowanie struktury i treści tekstów umów cywilnoprawnych w języku polskim i rosyjskim w ujęciu porównawczym; 4) zaprezentowanie polsko-rosyjskich ekwiwalentów terminologicznych w postaci nazw umów oraz stron umów cywilnoprawnych. W tym celu wykorzystano oryginalne dokumenty, źródła internetowe oraz słowniki dwujęzyczne terminologii prawniczej.

Słowa kluczowe: teksty specjalistyczne, ekwiwalencja, przekład, umowy cywilnoprawne, strony umowy

Specyfika przekładu tekstów specjalistycznych

Rozwój technologii informacyjnych, który powoduje między innymi szerzący się wpływ środków masowego przekazu, współpracy gospodarczej, politycznej i kulturowej pomiędzy podmiotami, postęp naukowy i naukowo-techniczny, jak również konieczność uregulowania sytuacji kryzysowych oraz konfliktowych, przyczynia się do wzrostu aktualności i znaczenia przekładu specjalistycznego.

Wielu badaczy podejmowało liczne próby zdefiniowania pojęcia „język specjalistyczny”. Język specjalistyczny to specyficzna odmiana języka, która powstała na bazie języka ogólnego, jest przystosowana do konkretnej dziedziny zawodowej lub naukowej,

zawiera leksykon specjalistyczny (fachowy, terminologiczny), jak również powtarzające się konstrukcje leksykalne i gramatyczne (klisza), cechuje się jednoznacznością, neutralnym, bezafektywnym stylem oraz odpowiednią składnią charakteryzującą się przede wszystkim przewagą zdań złożonych (polipredykatywnych), bezosobowych, imiesłowów i konektorów nakładających się na złożoność informacji (Czapiga 2009). Język specjalistyczny nie może tworzyć się i funkcjonować samoczynnie, bez udziału języka ogólnego (Sawicka 2009). Służy między innymi do określania i ścisłego definiowania pojęć; jego specyfika polega na regulowaniu homonimii, polisemii, synonimii oraz konotacji. Język specjalistyczny aktywnie przyswaja skróty i abrewiatury (Pieńkos 1993, 268).

„Języki specjalistyczne” to tak zwane subjęzyki (polilekty) wyróżniające się w obrębie języka specjalistycznego jako specyficznej odmiany języka ogólnego (Sawicka 2009). Służą do reprezentacji wiedzy specjalistycznej w określonych dziedzinach oraz odtwarzają strukturę konceptualną danego wycinka naukowej rzeczywistości. „Języki specjalistyczne to specyficzne języki ludzkie tworzone przez specjalistów na potrzeby komunikacji profesjonalnej w obrębie odpowiednich wspólnot specjalistów” (Grucza 2008, 66). Teksty specjalistyczne (TS) to teksty naukowe, naukowo-techniczne, biznesowe, prawne i prawnicze, dokumenty oficjalne. Do specjalistycznych zalicza się również teksty użytkowe (Belczyk 2009). Teksty specjalistyczne z reguły występują w formie pisemnej. Cechują je „dokładność, jednoznaczność i ekonomiczność wyrażen” (Dikiel 2003, 145). Teksty specjalistyczne są wielofunkcjonalne i pełnią następujące funkcje: poznawczą, informacyjną, komunikacyjną, pragmatyczną, społeczną, kumulatywną, kreatywną.

Dotychczasowe badania translatorskie pozwalają na następujące stwierdzenia: po pierwsze, jeszcze nie wypracowano spójnej definicji przekładu specjalistycznego; po drugie, wydaje się to trudnym lub wręcz niemożliwym do zrealizowania; po trzecie, doskonałe i absolutnie wierne tłumaczenie specjalistyczne jest rzadkością. Tłumaczenie tekstu specjalistycznego nie może polegać ani na zastąpieniu wyrazów zawartych w tekście oryginału odpowiednikami w języku docelowym, ani tym bardziej na powtórzeniu struktury gramatycznej (syntaktycznej) oryginału. Tłumacz tekstu specjalistycznego powinien dążyć do rzetelnego przekazu informacji, zachowywać w przekładzie funkcję oryginału i funkcje zawartych w nim jednostek, wykazując się kompetencją lingwistyczną i fachową. Ponadto powinno być zachowane w tekście docelowym następujące cechy tekstu wyjściowego: precyzja, jednoznaczność, systemowość, neutralność stylistyczna, brak redundacji i ekonomia językowa (Maliszewski 2003), jak również „logika, przejrzystość, merytoryczna poprawność oryginału” (Belczyk 2009, 9). Forma wypowiedzi również jest znacząca – jest ona „logicznym uzupełnieniem czystego przekazu

informacji” (2009, 10). W pracach przekładoznawczych zwracano uwagę również na konieczność zachowania w przekładzie stylu tekstu docelowego i unikania dwuznaczności wypowiedzi i jednostek leksykalnych.

Przekład tekstu specjalistycznego jest *primus omnium* działalnością komunikacyjną realizowaną w obrębie komunikacji międzyjęzykowej i międzykulturowej, uwarunkowaną kontekstem oraz sytuacją pragmatyczną. Tłumacz, czyli pośrednik komunikacyjny, powinien zrozumieć intencje autora tekstu oryginału (nadawcy treści komunikatu) oraz przekazać je odbiorcy bądź grupy odbiorców, uwzględniając ich potrzeby komunikacyjne, pragmatyczne, jak również specyfikę kultury źródłowej i docelowej (Kopczyńska 2015). Oprócz tego, tłumacz tekstu specjalistycznego powinien „wykazać się kreatywnością” (2015, 125). Przekład specjalistyczny wymaga od tłumacza również niezbędnej wiedzy fachowej i realiów pozajęzykowych. Ponadto „[p]rzy tłumaczeniu tekstów dotyczących wąskiej specjalizacji wskazane są konsultacje ze specjalistami z danej dziedziny” (Mazur-Mierzwa 2003, 213).

Do istotnych zadań tłumacza tekstu specjalistycznego zalicza się wybór strategii oraz technik tłumaczeniowych. Strategie translatorskie w odniesieniu do przekłady specjalistycznego to „preferowany sposób postępowania tłumacza w całym tekście lub w jego znaczących fragmentach” (Radiszewska 2012, 9). Aleksandra Radiszewska opisuje owe strategie w kontekście operacji kognitywno-językowych, polegających na transferze terminologii specjalistycznej z zachowaniem jej funkcji desygnacyjnej i kryterium uzualności. Magdalena Kopczyńska uważa, iż wnikliwe zapoznanie się tłumacza z tekstem wyjściowym i intencją jego autora umożliwi wypracowanie i wybór odpowiedniej translatorskiej strategii globalnej (Kopczyńska 2015).

Zasadniczym aspektem translatoryki jest ekwiwalencja przekładu. Dotychczas nie wypracowano jedynych i spójnych przesłanek teoretycznych i praktycznych dotyczących określenia specyfiki ekwiwalencji tekstów specjalistycznych. Niektórzy badacze w odniesieniu do przekładu specjalistycznego definiują ekwiwalencję jako przekaz funkcji komunikacyjnej i pragmatycznej oryginału w tekście docelowym. Inni – w oparciu o koncepcję Eugene Nidy o rozróżnieniu tak zwanych *ekwiwalencji formalnej* i *ekwiwalencji dynamicznej* (Nida 2009) – zwracają uwagę na konieczność dążenia w przekładzie specjalistycznym do ekwiwalencji formalnej.

Warto zaznaczyć, iż ekwiwalencja na poziomie struktur gramatycznych nie tylko nie jest wymagana, lecz stanowi ona poważną przeszkodę dla przekazu funkcjonalnych i semantycznych parametrów tekstu wyjściowego. Jerzy Pieńkos pisze o pełnowartościowości przekładu (między innymi specjalistycznego), utożsamiając go z pojęciem

ekwiwalencji i nawiązując do identyczności funkcjonalnej „zgodnie z intencją autora” (2003, 26–27). Ważnym zadaniem tłumacza tekstu specjalistycznego, według Jerzego Pieńkosa, jest systematyzacja oraz analiza pojęć i terminów (2003, 180), ponieważ specyfika i zasadnicza funkcja tekstu specjalistycznego polegają na reprezentacji leksykonu specjalistycznego (terminologicznego) (Grinev 1998, Lukszyn 2003, Maliszewski 2003, Marchwiński 2003, Zmarzer 2005 i inni).

Terminologia w przekładzie specjalistycznym

Termin definiowany jest w następujący sposób: „konwencjonalny znak językowy określający pojęcie na podstawie właściwych charakterystyk obiektu, z uwzględnieniem obowiązującej normy terminologicznej” (Zmarzer 2005, 17). Jerzy Lukszyn zwraca uwagę na szczególną rolę w kształtowaniu i doskonaleniu wiedzy zawodowej leksykonu specjalistycznego, definiując terminy jako „jednostki konceptualne” (2003, 12). Zasadniczym celem badań nad jednostkami terminologicznymi jest analiza ich struktury semantycznej, pozwalająca na wyodrębnienie następujących grup terminów: *terminy teoretyczne*, *terminy empiryczne*, *hipoterminy*, *quasi-terminy* (Lukszyn 2003, 31).

Jednostki terminologiczne pełnią funkcje poznawczą (nośnik wiedzy zawodowej), komunikatywną i instrumentalną (Lukszyn 2003). Barbara Kielar przedstawia następujące funkcje terminów: referencjalną, strukturalną (paradygmatyczną), syntagmatyczną (2001). A zatem terminy to „instrumenty tworzenia i przetwarzania sądów, decyzji, dyrektyw itp.” (Kielar 2001, 138), „ważny instrument tworzenia i przetwarzania informacji” (Kielar 2001, 139).

Terminy ponadto pełnią funkcję tekstotwórczą, są obligatoryjnymi i podstawowymi jednostkami tłumaczenia, realizują nadrzędną rolę w rozumieniu i tłumaczeniu tekstów. Przekład specjalistyczny polega przede wszystkim na adekwatnym przekazaniu „w tekście docelowym jednostek terminologicznych występujących w tekście wyjściowym”, mających „charakter obligatoryjny” (Marchwiński 2003, 155–156). Jest to jednocześnie łatwe i trudne zadanie, jak zauważa autor, ponieważ wybór odpowiednich jednostek terminologicznych w języku docelowym jest reglamentowany, zaś dokonanie tego wyboru wymaga od tłumacza dokładnej i konkretnej wiedzy.

W celu przezwyciężania barier interlingwalnych i interkulturalnych tłumacz tekstu specjalistycznego powinien przede wszystkim podjąć się trudnego i jednocześnie inspirowanego zadania – poszukiwania oraz znalezienia ekwiwalentów leksykalnych, między

innymi terminologicznymi w obu językach. W tym celu „warto sporządzić glosariusz” (Kopczyńska 2015, 125).

Julian Maliszewski w oparciu o systematykę niemieckiego lingwisty i traduktologa Dietera Möhna wymienia następujące sfery pragmatyki leksykalnej:

- Sfera intraleksykalna, dotycząca komunikowania się w obszarze jednego zakresu słownictwa specjalistycznego (np. prawo karne, handlowe, cywilne, gospodarcze etc.)
- Sfera interleksykalna, obejmująca procesy komunikacyjne pomiędzy kilkoma zakresami słownictwa
- Sfera ekstraleksykalna, pozostająca na styku poszczególnych grup słownictwa specjalistycznego i języka powszechnego (...) Kompetentny tłumacz powinien wykazywać sprawności „poruszania się w trzech wymienionych sferach leksykalnych (Maliszewski 2003, 47–49).

Autor uzupełnia systematykę sfer pragmatyki leksykalnej o sferę etnolingwalną. (Maliszewski 2003, 50).

W przekładzie specjalistycznym mogą występować trzy typy odpowiedników terminologicznych: „kongruentne odpowiedniki”; brak odpowiedników; „częściowo ekwiwalentne odpowiedniki” (Małachowicz 2005, 104).

Po usystematyzowaniu oraz sprecyzowaniu pojęć i odpowiednich terminów w języku wyjściowym tłumacz może przejść do poszukiwania stosownych ekwiwalentów w języku przekładu, biorąc pod uwagę różnice pojęciowe, kulturalne, prawno-ustrojowe warunkujące odmienność obu języków w wyżej wymienionych sferach pragmatyki leksykalnej (intraleksykalnej, ekstraleksykalnej, interleksykalnej, etnolingwalnej). W tej dziedzinie tłumacz powinien wykazywać się czujnością i zdrowym konserwatyzmem, na przykład, w przypadku użycia zapożyczeń w charakterze odpowiedników terminów języka docelowego (Belczyk 2009, 14).

W ślad za Jean-Paulem Vinay i Jeanem Darbelnet (1977) współcześni badacze wymieniają siedem procedur translatorskich związanych z poszukiwaniem odpowiedników terminologicznych w języku przekładu: zapożyczenie, kalkę, substytucję, transpozycję, modulację, ekwiwalencję i adaptację. A. Radziszewska poddając tę klasyfikację analizie krytycznej wyłącza z niej ekwiwalencję, którą zalicza do „kategorii związanych z krytyką przekładu” (2012, 10).

Lidia Mazur-Mierzwa podejmuje się analizy porównawczej terminologii ekonomicznej rosyjskiej i polskiej. Autorka zwraca uwagę na konieczność uwzględniania

zjawiska heterofemii językowej (między innymi „fałszywych przyjaciół tłumacza”) w obu językach (*заказ* i *zakaz*, *ликвидность* i *likwidacja*, *пенсия* i *pensja* itp.), jak również specyfiki tłumaczenia rosyjskich skrótów (abrewiatur) ekonomicznych, które mogą nie mieć polskich odpowiedników (*БОМЖ*, *МРОТ*, *Сбербанк* i itp.). Autorka wskazuje również na konieczność wystrzegania się tłumaczenia dosłownego, szczególnie w odniesieniu do terminologicznych związków wyrazowych (na przykład, terminu *удержание подоходного налога* nie należy tłumaczyć jako *utrzymanie podatku dochodowego*; odpowiednim polskim ekwiwalentem rosyjskiej wersji będzie *potrącenie podatku dochodowego* itp.) (Mazur-Mierzwa 2003, 209–212).

Konkludując, leksykon specjalistyczny (terminologia) stanowi ważny element struktury i treści tekstu specjalistycznego. Terminy to nośniki wiedzy zawodowej, jednostki tekstotwórcze, konceptualne i funkcjonalne, odpowiednie użycie których stanowi warunek i podstawę spójności tekstu specjalistycznego. W literaturze przedmiotowej opisano funkcje terminów, przedstawiono ich typologię w oparciu o strukturę semantyczną, opisano procedury translatorskie i udzielono wskazówki dotyczące poszukiwania odpowiedników w języku docelowym.

Język prawny i prawniczy

Język prawa jako język specjalistyczny, czyli polilekt, w każdym państwie oraz organizacji ponadpaństwowej tworzących i stosujących normy i przepisy prawne funkcjonuje od zarania dziejów, czyli od momentu istnienia w nich prawa. Obecnie użycie języków (polilektów) prawa „w szerokim kontekście komunikacji specjalistycznej” (Kielar 2009, 43) przybiera na znaczeniu i aktualności. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, w warunkach rozwoju handlu, współpracy międzynarodowej, otwarcia granic między państwami wzrasta zapotrzebowanie na tłumaczenia tekstów prawnych i prawniczych. Działalność prawna i administracyjna w organach administracji publicznej, sądzie, podczas negocjacji biznesowych oraz dyplomatycznych związana jest z funkcjonowaniem języka (i stylu) realizowanego między innymi w tekstach ustaw, decyzji, rozporządzeń, instrukcji, aktów notarialnych, zaświadczeń, umów i kontraktów, korespondencji służbowej – głównie o charakterze prawno-prawniczym. „Polilekt specjalistyczny jest własnością społeczną” (Kielar 2009, 46). Działalność zawodowa tłumaczy, między innymi tłumaczy przysięgłych, lingwistów, prawników nieodłącznie związana jest z jury-slingwistyką – nauką łączącą prawo i lingwistykę (Pieńkos 2003, Dolata-Zaród 2005).

W juryslingwistyce z reguły wyróżnia się dwa podstawowe typy tekstów: *prawny* i *prawniczy*. *Język prawny* służy dla tworzenia aktów prawodawczych, podczas gdy *językiem prawniczym* posługują się prawnicy, urzędnicy, osoby prawne i fizyczne, teoretycy i badacze stosowania przepisów oraz norm prawnych w praktyce. Jednak w literaturze przedmiotowej nie wypracowano jeszcze jednolitej terminologii dla określania danej odmiany języka specjalistycznego: jedni badacze rozróżniają pojęcia *język prawny* i *język prawniczy*; drudzy używają jeden z tych terminów dla określania języka prawa w szerokim znaczeniu (na przykład, termin *język prawny* może występować w charakterze hiperonimu wyrażenia *język prawniczy*). Dość trafnym i uzasadnionym wydaje się również określenie *język specjalistyczny prawa*. W niniejszym opracowaniu będą użyte oba określenia – *język prawny* i *język prawniczy* (jak również *teksty prawne* i *teksty prawnicze*) – w zależności od kontekstu.

Ponadto w odniesieniu do języka prawa, redagowania i tłumaczenia tekstów prawno-prawniczych używa się pojęcia *dyskurs prawny*, odnoszącego się do lingwistycznej i informacyjnej organizacji tekstu w oparciu o cele komunikacji specjalistycznej i międzykulturowej (Jopek-Bosiacka 2012).

Kielar w opracowaniu „O prawie i jego językach” (2009) omawia aspekty językowe użycia tekstów prawnych w zakresie komunikacji specjalistycznej i wymienia następujące kryteria redagowania języka prawnego: poprawność i normatywność gramatyczna i stylistyczna; prosta i przejrzysta składnia; brak profesjonalizmów, zapożyczeń i neologizmów; brak polisemii i homonimii (2009, 49–50). „Język przepisów prawnych powinien być jasnym i zrozumiałym dla ludzi” (2009, 49).

Od powyższej charakterystyki tekstów prawnych odbiega koncepcja Anny Dolaty-Zaród, która wymienia następujące cechy charakterystyczne języka prawnego i prawniczego: specyficzna terminologia, bezemocjonalność, neutralny styl, minimalna ilość zapożyczeń, wśród których najczęściej jest łacinizmów; brak synonimów; wysoka frekwencja imiesłowów, przyimków, zdań złożonych (2005, 50–51).

W monografii Anny Jopek-Bosiackiej przedstawiono pięć kategorii „cech semantycznych tekstów prawnych”:

precyzja (np. nietypowa anafora), **niedookreśloność** (np. terminy nieostre), **specjalizacja** (terminologia, budowa terminów), **konserwatyzm** (np., archaiczne konstrukcje, zwroty łacińskie) oraz **złożoność** na poziomie: wyrazu (zbitki wyrazów typu *mull and void*), zdania (np. konstrukcje bierne i nominalne) i tekstu (np. brak interpunkcji) (Jopek-Bosiacka 2012, 44).

Pestova i Efremova określają styl dokumentów i tekstów prawniczych jako urzędowy, który charakteryzuje się: wielkim stopniem terminologizacji i idiomatyzacji; wysoką frekwencją skrótowców, abrewiatur; wyrazami i zwrotami obcego pochodzenia (głównie z łaciny); odpowiednią frekwencją leksykonu procesowego (o charakterze abstrakcyjnym) (Pestova, Efremova 2011).

Specyfika tekstu prawniczego ze względu na typologię terminów oparta jest o ich strukturę semantyczną:

przewaga hipoterminów przy mniejszym udziale terminów i nomenów i niewielkim – quasi-terminów jest charakterystyczna dla tekstów prawniczych (Górnicz 2003, 107).

Według Pieńkosa, tłumacz tekstów prawnych i prawniczych powinien być szczególnie wrażliwym na różnice kulturowe pomiędzy odbiorcami tekstu wyjściowego i tekstu docelowego. Oprócz tego, „tłumacz musi posiadać wiedzę o systemie prawnym języka docelowego” (2003, 106), być co najmniej dwujęzycznym i dwukulturowym, jak również sprawnie występować w roli doświadczonego interpretatora. Specyfika języka prawa obwarowana jest systemem prawnym i ideologią kraju. Wobec tego, sprecyzowanie pojęć prawnych i prawniczych, tym bardziej odnalezienie dokładnych odpowiedników tych pojęć w innym języku, jest zadaniem skomplikowanym. W przypadku, gdy systemy prawne obu krajów znacznie się różnią, posiadanie doskonałej wiedzy języka wyjściowego i docelowego nie wystarczy. Tłumaczenie tekstów prawno-prawniczych wymaga głębokiej wiedzy fachowej (zawodowej) i jest zadaniem wysoce odpowiedzialnym, w związku z czym zazwyczaj podejmują się tej misji wyłącznie zobligowani do niej sami prawnicy bądź tłumacze przysięgli. Ważnym aspektem kompetencji tłumacza tekstów prawniczych jest również dążenie do zachowania strony etycznej przekładanego dokumentu.

W procesie przekładu tekstów prawno-prawniczych tłumacz musi być czujny wobec różnego rodzaju pułapek w postaci:

- **archaizmów**, np. *jest obowiązany*;
- **eufemizmów**, np., *zasnąć na wieki* – „umrzeć”;
- **terminologii polisemicznej**, np. *strona* – w postępowaniu sądowym, w umowie, jako *strona internetowa*, *strona* w dokumentach itp.;
- **homonimii**, np. *kurator*, *roszczenie*, *ustęp*, *powód*; wyraz *właściwy* może być przetłumaczony na język rosyjski jako 1) *компетентный*, 2) *надлежащий*, 3) *свойственный*, 4) *подлинный*;

- **wulgaryzmów**, np. w wypowiedziach uczestników sprawy na sali sądowej);
- **metafor**, np. *głowa państwa, wygaśnięcie umowy, owoce przestępstwa, organ ustawodawczy, luka w prawie, spółka córka* itp.);
- **faux amis**: w charakterze przykładu może występować, między innymi, polsko-rosyjska homonimia międzyjęzykowa: *zakaz – заказ* (właściwy odpowiednik – *запрет*), *ликвидность – likwidacja* (właściwy odpowiednik – *płynność (finansowa)*), *zatraty – straty* (właściwy odpowiednik – *koszty*), *жалоба – żaloba* (właściwy odpowiednik – *skarga*), *пенсия – пенсия* (właściwe odpowiedniki – *заработная плата, оклад*), *погашение – ugaszenie* (właściwy odpowiednik – *splata*), *удержание подоходного налога – utrzymanie podatku dochodowego* (właściwy odpowiednik – *potrącenie podatku dochodowego*), *инструкция – instrukcja* (właściwy odpowiednik – *przepis*), *самоокупаемость – samo okupienie* (właściwy odpowiednik – *rozrachunek własny*), *валютный коридор – korytarz walutowy* (właściwy odpowiednik – *strumień walutowy*);
- **neologizmów**, np. *know-how, umowa leasingowa, postępowanie insolwencyjne*;
- **synonimów i quasi-synonimów**, np. *ostateczny i rozstrzygający, nominować i mianować, żądać i wymagać, prawny i prawniczy, wyrok i postanowienie sądu, nieważny i nieposiadający mocy prawnej* itp.;
- **terminów o niewyraźnej semantyce**, np. *zasady współżycia społecznego, władza rodzicielska* itp.;
- **użycia łaciny**.

Andrzej Wróbel podejmuje się rozważań na temat użycia metafory w dyskursie prawniczym (2014). Metaforyzacja języka prawnoprawniczego jest faktem oczywistym, potwierdzeniu czego służą przytoczone w opracowaniu przykłady (*ciężar dowodu, efekt mrozący, łańcuch przyczynowy, źródło prawa*). Ważnym zadaniem jest określenie funkcji metafory prawniczej, jak również analiza jej struktury semantycznej. Autor interpretuje znaczenie metafory prawniczej poprzez koncepcję kognitywistyczną. Metafora w języku prawa ma oddziaływanie refleksyjne i interpretacyjne, pomaga w opisywaniu i ocenianiu rzeczywistości poprzez pryzmat norm i przepisów prawnych. A zatem tłumacz tekstów prawnych musi przekazywać w języku docelowym funkcję oraz strukturę semantyczną/kognitywną metafory prawniczej, jak również skutecznie rozwiązywać problemy związane z niejasnym zastosowaniem metafory w tekstach prawniczych.

Na polskim rynku leksykograficznym istnieje wiele źródeł zawierających opis terminologii języka prawa. Do tych źródeł można zaliczyć zarówno tezaursy, jak i słowniki dwujęzyczne terminologii prawnoprawniczej, między innymi słowniki polsko-rosyjskie

i rosyjsko-polskie (*Wielki słownik polsko-rosyjski* 2005; *Słownik prawniczy polsko-rosyjski* 1986; *Słownik terminologii prawniczej. Polsko-rosyjski* 2008; *Słownik terminologii prawniczej. Rosyjsko-polski* 2007; *Wielki słownik polsko-rosyjski* 2005; *Wielki słownik polsko-rosyjski, rosyjsko-polski* 2008).

W przedstawionych powyżej źródłach leksykograficznych można zasięgnąć informacji o pojęciach z zakresu prawa, określających ich terminach – elementach wiedzy zawodowej, dwujęzycznych ekwiwalentach prawnych i prawniczych w dwóch i więcej językach. Często jednak w źródłach leksykograficznych podawano błędną lub nieaktualną informację, nie zawsze uwzględniano w nich aspekty i różnice kulturowe (sferę etnolingwalną). W związku z tym należy odwoływać się „przede wszystkim do źródeł prymarnych pisanych i tekstów oryginalnych” (Dolata-Zaród 2005, 53). Agnieszka Dikiel twierdząc o szczególnej roli terminologii w TS słusznie zauważa, iż „język specjalistyczny nie jest jedynie terminologią, uzyskaną z baz danych czy słowników. Te ostatnie często pokazują tłumaczowi jedynie kierunek, gdzie ma szukać” (Dikiel 2003, 139). Tłumacząc tekst prawny lub prawniczy, należy określić cel i intencje autora, charakter oraz oczekiwania odbiorcy, formę i treść oryginału, przeanalizować zawarte w nich pojęcia i terminy, wyklarować ich semantykę oraz warunki funkcjonowania w kontekście przeprowadzając „selekcję „antypolisemiczną” (Maliszewski 2003, 49).

Umowy cywilnoprawne w polskim i rosyjskim dyskursie prawnoprawniczym

Umowa jest najbardziej konwencjonalnym i powszechnym, reglamentowanym pod względem formalnym i merytorycznym dokumentem prawniczym. Umowa cywilnoprawna określa charakter stosunków i zobowiązań pomiędzy równorzędnymi podmiotami (osobami prawnymi, lub osobami fizycznymi, lub pomiędzy osobą prawną i osobą fizyczną) – „dwa zgodne oświadczenia woli zmierzające do powstania, ustania lub zmiany stosunku prawnego” (Jopek-Bosiacka 2012, 87), zwanymi w umowie stronami. Każda umowa cywilna obligatoryjnie posiada własną nazwę.

Wyróżnia się trzy podstawowe kategorie *umów cywilnoprawnych* (*гражданско-правовых договоров*): *umowy nazwane* (odpowiednik w języku rosyjskim: *договоры, предусмотренные законом*), *umowy nienazwane* (odpowiednik w języku rosyjskim: *договоры, не предусмотренные законом*) oraz *umowy mieszane* (odpowiednik w języku rosyjskim: *смешанные договоры*).

Do umów **nazwanych** należą: sprzedaż, zamiana, dostawa, najem, dzierżawa, użyczenie, pożyczka, przechowanie, skład, komis, umowa o dzieło, umowa ubezpieczeniowa, spółka i inne. Przykładem umowy nienazwanej może być umowa *know-how* dotycząca wynalazków i wiedzy technicznej (Jopek-Bosiacka 2012, 89).

Umowa mieszana to umowa łącząca elementy różnych rodzajów umów.

W przedstawionej poniżej tabeli zaprezentowano polsko-rosyjskie odpowiedniki terminologiczne używane do określania rodzajów umów cywilnoprawnych.

Tabela 1.

POLSKIE ODPOWIEDNIKI	ROSYJSKIE ODPOWIEDNIKI
umowa	договор
umowa cywilnoprawna	гражданско-правовой договор
umowy nazwane	договоры, предусмотренные законом
umowy nienazwane	договоры, не предусмотренные законом
umowy mieszane	смешанные договоры
nazwy umów	названия (наименования) договоров (контрактов)
strony umów	стороны договоров

Struktura prototypowej umowy cywilnoprawnej (niezależnie od jej rodzaju i treści) jest reglamentowana i powinna obejmować stałe standardowe elementy umiejscowione w odpowiedniej kolejności. Poniżej kolejnie podano nazwy tych elementów w językach polskim i rosyjskim:

1. Tytuł (Реквизиты);
2. Preambuła (Преамбула (Вводная часть));
3. Część deklaratywna (Предмет самого договора);
4. Tekst zasadniczy (Существенные условия договора):
 - 4a. Definicje (Определения);
 - 4b. Oświadczenia stron (Заявления сторон);
 - 4c. Zobowiązania stron (Обязательства сторон);
 - 4d. Standardowe klauzule umowne (Стандартные договорные условия и формы);
5. Elementy finalne (Заключительные положения);
6. Załączniki (Прилагаемые документы)¹.

¹ Źródła: 1) Jopek-Bosiacka, Anna. 2012. Przekład prawny i sądowy. Warszawa: PWN, s. 91; 2) Научная электронная библиотека. 1.5. Структура гражданско-правового договора: <https://monographies.ru/ru/book/section?id=8278>.

Tabela 2 zawiera przykłady niektórych jednostek terminologicznych, elementów struktury polskich umów cywilnoprawnych (klisza) oraz ich odpowiedników rosyjskich.

Tabela 2.

POLSKIE ODPOWIEDNIKI	ROSYJSKIE ODPOWIEDNIKI
Krajowy rejestr sądowy	Государственный судебный реестр
Krajowy Rejestr Urzędowy Podmiotów Gospodarki Narodowej (REGON – Rejestr Gospodarki Narodowej)	Национальный официальный реестр субъектов народного хозяйства (Реестр народного хозяйства) ²
NIP (Numer Identyfikacji Podatkowej)	ИНН (Идентификационный номер налогоплательщика)
PESEL	Персональный идентификационный номер личности
adres do korespondencji	почтовый адрес
tytuł egzekucyjny	исполнительный лист
pośród... a...	с одной стороны... и..., с другой стороны
reprezentowanym przez...	в лице...
dalej zwany(m)...	в дальнейшем называемый...
pełnomocnik	полномочный представитель
dane Stron	реквизиты Сторон
zawrzeć Umowę	заключить Договор
o następującej treści	о нижеследующем
z siedzibą...	с местонахождением...
sporządzić Umowę	составить Договор
odstąpienie od Umowy	отказ от Договора
anulowanie (rozwiązanie) Umowy	расторжение Договора
wygaśnięcie Umowy	истечение срока действия Договора
po upływie	по истечении
warunki płatności	условия платежа
kara umowna	неустойка

² W rosyjskich oryginalnych tekstach umów używane są akronimy ОГРН (Основной государственный регистрационный номер) lub ОКПО (Общероссийский классификатор предприятий и организаций).

POLSKIE ODPOWIEDNIKI	ROSYJSKIE ODPOWIEDNIKI
niniejszym zaświadcza się	настоящим удостоверяется
ponosić odpowiedzialność	нести ответственность
na czas	на срок
przepisy (postanowienia) ogólne	общие положения
czas obowiązywania Umowy	срок действия Договора
odpowiedzialność Stron	ответственность Сторон
działać na podstawie	действовать на основании
okoliczności siły wyższej	форс-мажор
postanowienia końcowe	заключительные положения
wejść w życie	вступить в законную силу
adresy stron	юридические адреса сторон
w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach	в двух одинаковых экземплярах
jednakowa moc prawna	одинаковая юридическая сила
po jednym dla każdej ze Stron	по одному для каждой из Сторон
rozliczenia współpracy Stron	расчёты по сотрудничеству Сторон
Aneks do Umowy	Приложение к Договору

Umowy cywilnoprawne to umowy zawierane zgodnie z przepisami i normami Kodeksu cywilnego (na przykład, *umowa o pracę* nie jest umową cywilnoprawną, ponieważ przy jej sporządzeniu stosowano przepisy Kodeksu pracy).

„Nazwy stron zwykle tworzą pary” (Jopek-Bosiacka 2012, 94). W tłumaczeniu polskich nazw umów cywilnoprawnych na język rosyjski warto mieć na uwadze następujące spostrzeżenia:

- w polskim języku prawniczym w odniesieniu do umów cywilnoprawnych prawie nie używa się (albo bardzo rzadko używa się) terminu *kontrakt*; natomiast w języku rosyjskim użycie terminu *контракт* nie ma takich ograniczeń;
- nazwa *umowa kupna-sprzedaży* jest niepoprawna; poprawna jest nazwa *umowa sprzedaży*; natomiast w przekładzie nazwy na język rosyjski właściwym odpowiednikiem jest termin *договор купли-продажи*;
- w tłumaczeniu na inne języki nazwy własnej firmy oraz jej formy prawnej z języka polskiego obowiązuje następująca zasada: nie powinno się zmieniać polskiej

nazwy oraz polskiego skrótu (na przykład, *Sp. z o. o.*) (Jopek-Bosiacka 2012: 93). Natomiast w tłumaczeniu na język rosyjski nazw własnych oraz statutu prawnego firm z innych języków obowiązuje zasada przekazu tych jednostek leksykalnych w rosyjskojęzycznym przekładzie oraz w transkrypcji rosyjskojęzycznej;

- polskojęzyczna umowa może zawierać dane osoby fizycznej jako strony umowy w postaci nazwy własnej; w przekładzie na język rosyjski należy zachować polskojęzyczną formę tej części umowy, na przykład, *nazwisko i imię (imiona): Nowak Piotr Krzysztof* tłumaczy się na język rosyjski za pośrednictwem transkrypcji następująco: *фамилия и имя (имена): Новак Пётр Кшиштоф*;
- rosyjskojęzyczną wersję nazw własnych w umowie, na przykład, *Ф.И.О. физического лица: Новиков Пётр Андреевич* należy tłumaczyć na język polski następująco: *Nazwisko, imię, imię odojcowskie osoby fizycznej: Nowikow Piotr Andrejewicz*.

W tabeli 3 przedstawiono przykłady nazw umów cywilnoprawnych (nazwanych), stron umów oraz ich rosyjskich odpowiedników³.

W opracowaniu Jopek-Bosiackiej przy niektórych polskich nazwach stron umów cywilnoprawnych w nawiasie przytoczono również ich drugą wersję, bardziej opisową lub bardziej skróconą, np. *dający pożyczkę (pożyczkodawca), zbywca (dożywotnik)*, jak również okoliczniki lub dopełnienia wskazujące na przedmiot czynności cywilnoprawnych (*nabywca (nieruchomości)*). Rosyjskie odpowiedniki polskich terminów również mogą być uzupełniane za pomocą objaśnień lub przytoczenia innych wersji, np. *страховая компания (агентство), (страховщик), договор комиссии (комиссионный договор)*). Owa opcjonalność terminologiczna nie powoduje dwuznaczności jednostek terminologicznych, lecz odwrotnie – sprzyja sprecyzowaniu pojęć i ich definicji. W powyższej tabeli zaproponowano nazwy umów i stron umów oraz ewentualne wersje niektórych nazw. Natomiast teksty umów powinny obligatoryjnie zawierać tylko jedną wersję jednoznacznych nazw umów i stron umów.

³ Źródło polskojęzycznej wersji terminologicznej tabeli: 1) Jopek-Bosiacka, Anna. 2012. *Przekład prawny i sądowy*. Warszawa: PWN: 95–97. Źródła rosyjskojęzycznej terminologii: 1) *Основные виды договоров в гражданском праве*. <http://kobzew.ru/sudeisky-voprosnik/osnovnye-vidy-dogovorov-v-grazhdanskom-prave.html>. 2) Skoblenko, Aleksander. 2011. *Leksykon terminów prawnych. Лексикон юридических терминов*. Warszawa: Wydawnictwo С.Н. Beck: 48–66.

Tabela 3.

w języku polskim	w języku rosyjskim	w języku polskim	w języku rosyjskim
Umowa	Договор (контракт)	Strona 1	Сторона 1
umowa sprzedaży	договор куплипродажи	sprzedawca	продавец
umowa dostawy	договор поставки	dostawca	поставщик
umowa o roboty budowlane	договор строительного подряда (договор на проведения строительных работ)	wykonawca	подрядчик
umowa najmu	договор найма	wynajmujący	наймодатель
umowa dzierżawy	договор аренды	wydzierżawiający	арендодатель
umowa leasingu	договор лизинга (финансовой аренды)	finansujący	лизингодатель
umowa użyczenia	договор безвозмездного пользования (договор ссуды)	użyczający	ссудодатель
umowa pożyczki	договор займа	dający pożyczkę (pożyczkodawca)	займодатель
umowa rachunku bankowego	договор банковского счёта	bank	банк
umowa kredytowa (kredytu)	кредитный договор	bank (kredytodawca)	банк (кредитодатель)
umowa zlecenia	договор поручения	dający zlecenie (zleceniodawca)	доверитель
umowa o dzieło	договор о создании произведения	zamawiający	заказчик
umowa agencyjna	агентский договор	dający zlecenie	принципал
umowa komisu	договор комиссии (комиссионный договор)	dający zlecenie (komitent)	комитент
umowa przewozu	договор перевозки	przewoźnik	перевозчик
umowa spedycji	договор транспортной экспедиции	spedytor	экспедитор
umowa ubezpieczenia	договор страхования	zakład ubezpieczeń (ubezpieczyciel)	страховая компания (агентство) (страховщик)
umowa przechowania	договор хранения	przechowawca	хранитель
umowa składu	договор складского хранения	przedsiębiorstwo składowe (przedsiębiorca składowy)	хранитель
umowa spółki (cywilnej)	договор простого товарищества	wspólnik	товарищ
umowa poręczenia	договор поручительства	poręczyciel	поручитель
umowa darowizny	договор дарения	darcyńca	даритель
umowa o dożywocie	договор о пожизненном содержании с иждивением	nabywca (nieruchomości)	плательщик ренты

w języku polskim	w języku rosyjskim	w języku polskim	w języku rosyjskim
Strona 2	Сторона 2	Strona 3	Сторона 3
kupujący	покупатель		
odbiorca	покупатель		
inwestor	заказчик		
najemca	наниматель		
dzierżawca	арендатор		
zbywca	продавец (отчуждатель)	korzystający	лизингополучатель
biorący do używania	ссудополучатель		
biorący pożyczkę (pożyczkobiorca)	займополучатель		
posiadacz rachunku bankowego	клиент банка (владелец банковского счёта)		
kredytobiorca	кредитополучатель		
przyjmujący zlecenie (zleceniobiorca)	поверенный		
przyjmujący zamówienie	исполнитель		
przyjmujący zlecenie (agent)	агент (исполнитель)		
przyjmujący zlecenie (komisant)	комиссионер		
podróżny przewóz osób) albo odbiorca (przewóz rzeczy)	пассажир (клиент – грузо- отправитель или грузополу- чатель)		
dający zlecenie (zlece- niodawca)	клиент (грузоотправитель или грузополучатель)		
ubezpieczający	страхователь	ubezpieczony	застрахованное лицо
składający (rzecz na na przechowanie)	поклажедатель		
składający (rzecz na przechowanie)	поклажедатель (товаровладелец)		
wspólnik	товарищ	(wspólnik)	(товарищ)
wierzyciel	кредитор	dłużnik	должник
obdarowany	одаряемый		
zbywca (dożywotnik)	получатель ренты		

Wzór aneksu do umowy agencyjnej w języku polskim oraz jego przekład w języku rosyjskim:

Aneks

do Umowy Agencyjnej z dnia (dzień/miesiąc/rok),
zawarty w Warszawie w dniu r. pomiędzy:

..... w
ul.....,, NIP, wpisaną do Rejestru
Uczelni Niepublicznych i Związków Uczelni Niepublicznych prowadzonego przez
Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nr, zwaną dalej
„Zleceniodawcą”
reprezentowaną przez – Dyrektora Działu
Marketingu i Rekrutacji

a

SA, założonej.....
(dzień/miesiąc/rok), o numerze identyfikacyjnym podatnika służącym dla celów podat-
kowych, z siedzibą w,
zwaną dalej „Agentem” reprezentowaną przez

Strony postanowiły wprowadzić do Umowy z dnia(dzień/miesiąc/
rok) następujące zmiany:

§ 1

W § 1 Umowy dodaje się ust. 5 o następującym brzmieniu:

„5. Niniejszą umową Strony dokonują rozliczenia współpracy Stron dotyczącej naboru
na rok akademicki 2017–2018 i oświadczają co następuje:

- a) Zleceniodawca potwierdza, że Agent zrekrutował na rok akademicki
2017–2018 kandydatów,
- b) wynagrodzenie z tytułu wykonania usługi opisanej w pkt. a) w kwocie
..... zł (słownie: złotych), zostanie wypłacone
na podstawie wystawionej przez Agentą faktury w terminie 30 dni od daty otrzy-
mania faktury,

- c) do usług opisanych w pkt a stosuje się odpowiednio postanowienia niniejszej Umowy.
- d) wypłata wynagrodzenia, o którym mowa w pkt. b) wyczerpuje wszystkie roszczenia Agenta z tytułu wykonania usługi rekrutacji na rok akademicki 2017–2018.

§ 2

1. Pozostałe postanowienia Umowy nie ulegają zmianie.
2. Aneks sporządzono w dwóch wersjach językowych polskiej i ukraińskiej, po jednym egzemplarzu, dla każdej ze Stron.
3. Aneks wchodzi w życie z dniem podpisania.

Zleceniodawca

Agent

.....

.....

Przekład aneksu do Umowy agencyjnej na język rosyjski:

Приложение

к Агентскому договору от (день/месяц/год),
который заключили в Варшаве (день/месяц/год):

..... с местонахождением в
(почтовый индекс), на улице,
NIP, внесённый в Реестр негосударственных вузов и Ассоциаций
негосударственных вузов, учреждаемый Министром науки и высшего образования
под номером, в дальнейшем именуемый «Принципалом»,
в лице – Директора по маркетингу и набору,
с одной стороны,

и

АО, учреждённым (день
месяц.год), с Индивидуальным идентификационным номером налогоплательщика,

предоставленным в целях налогообложения – ,
 с местонахождением в (почтовый индекс),
 на улице, в, в дальнейшем именуемый «Агентом»,
 в лице,
 с другой стороны.

Стороны вносят в текст Договора от (день/месяц/год) следующие изменения:

§ 1

В § 1 Договора добавлен абзац 5 о нижеследующем:

5. Стороны на основании настоящего Договора производят расчёты по сотрудничеству Сторон в рамках целевого набора студентов на учебный 2017–2018 год и заявляют о нижеследующем:

- а) Принципал подтверждает, что Агент произвёл на учебный 2017–2018 год набор Студентов в количестве человек,
- б) Агентское вознаграждение за исполнение поручения Принципала, указанное в п. а) составляет зл. (словами: злотых), и будет выплачено на основании выставленного Агентом счёта-фактуры в срок не позднее 30 дней со дня принятия Принципалом отчета об исполнении поручения.
- в) в отношении поручения, указанного в пункте а), применяются соответствующие положения настоящего Договора.
- г) выплата вознаграждения, упомянутого в п. б), исчерпывает все требования Агента, возникающие в связи с осуществлением Агентом услуг по набору студентов на 2017–2018 учебный год.

§ 2

1. Остальные положения Договора не подлежат изменениям.
2. Настоящее Приложение к Договору составлено на русском и украинском языках. У каждой из сторон находится один экземпляр Приложения.
3. Приложение вступает в силу с момента его подписания сторонами.

Принципал

Агент

.....

.....

W przedstawionych powyżej tekstach w języku polskim i rosyjskim użyto ekwiwalentne jednostki terminologiczne – nazwy umów i stron umów, które można zaliczyć do kluczowych elementów tekstów: *Aneks do Umowy Agencyjnej – Приложение к агентскому договору; Zleceniodawca – Принципал; Agent – Агент*. Ponadto, w tekście przekładu zachowano strukturę formalną („obudowę”) oraz informację zawartą w oryginale. Pomimo iż każdy element struktury bądź treści tekstu wyjściowego ma właściwy odpowiednik w tekście docelowym, tłumaczenie nie polegało na mechanicznym zastępowaniu jednostek oryginału lub dosłownym odtworzeniu ich w drugim języku. Prymarnym celem tłumaczenia było zachowanie funkcji oryginału z uwzględnieniem norm stylistycznych, środków językowych języka docelowego oraz kryteriów dotyczących formy i struktury wzoru odpowiedniej rosyjskojęzycznej umowy.

Konkluzje

Leksykon specjalistyczny (terminologia) stanowi ważny element języka specjalistycznego, między innymi języka prawniczego. W tekstach umów cywilnoprawnych znaczącą funkcję pełnią jednostki terminologiczne w postaci nazw umów i stron umów. W danym opracowaniu przedstawiono (w formie tabeli) przykłady niektórych nazw umów i stron umów oraz ich ekwiwalenty w języku rosyjskim, jak również teksty umowy agencyjnej w obu językach. Tłumacz w procesie poszukiwania ekwiwalentów terminologicznych powinien korzystać nie tylko ze źródeł leksykograficznych, ale również ze wzorów oryginalnych tekstów umów w języku docelowym. Nie należy w procesie poszukiwania odpowiedników nazw umów i stron umów ubiegać się do dosłownego (w oparciu o słowniki) tłumaczenia; jak również dążyć do ekwiwalencji gramatycznej (w tym przypadku można mówić o zastosowaniu strategii transpozycji i transformacji gramatycznych). Tłumacz zobligowany jest zarówno do przekazania treści informacyjnej tekstu umowy cywilnoprawnej, jak zachowania struktury formalnej dokumentu, dążąc do adekwatności tłumaczenia oraz ekwiwalencji pragmatycznej i terminologicznej (czyli poszukiwania odpowiednich specjalistycznych jednostek leksykalnych i związków wyrazowych).

Bibliografia

- Belczyk, Arkadiusz. 2009. *Poradnik tłumacza*. Kraków: IDEA.
- Czapiga, Zofia. 2009. *O składni rosyjskich tekstów specjalistycznych*. W *Komunikacja specjalistyczna. Specyfika języków specjalistycznych*, pod redakcją Stanisława Szadyko, 31–42. Warszawa: UW.
- Dikiel, Agnieszka. 2003. *Rodzaje ekwiwalencji przekładowej tekstów specjalistycznych*. W *Języki Specjalistyczne 3. Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*, pod redakcją Jerzego Lukszyna, 135–146. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych.
- Dolata-Zaród, Anna. 2005. *Aspekty kulturowe w tłumaczeniu tekstów specjalistycznych na przykładzie języka prawa*. W *Języki Specjalistyczne 5. Teksty specjalistyczne w kontekstach zawodowych i tłumaczeniach*, pod redakcją Jerzego Lukszyna, 48–55. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych.
- Górnicz, Mariusz. 2003. *Terminologizacja tekstów specjalistycznych*. W *Języki Specjalistyczne 3. Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*, pod redakcją Jerzego Lukszyna, 106–117. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych.
- Grinev, Sergiusz. 1998. *Исторический систематизированный словарь терминов терминоведения (учебное пособие)*. Москва: Московский педагогический университет.
- Grucza, Sambor. 2008. *Idiolekt specjalistyczny – idiokultura specjalistyczna – interkulturowość specjalistyczna*. W *Podstawy technolingwistyki II*, pod redakcją Jerzego Lukszyna, 61–83. Warszawa: KJS i KTJiAJ.
- Jopek-Bosiacka, Anna. 2012. *Przekład prawny i sądowy*. Warszawa: PWN.
- Kielar Barbara. 2001. *Harmonizacja terminologii w słowniku*. W *Metajęzyk lingwistyki. Systemowy słownik terminologii lingwistycznej*, pod redakcją Jerzego Lukszyna, 137–146. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych.
- Kielar Barbara. 2009. *O prawie i jego językach*. W *Komunikacja specjalistyczna, Specyfika języków specjalistycznych*, pod redakcją Stanisława Szadyko, 43–52, Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych.
- Kopczyńska, Magdalena. 2015. *Przekład tekstów specjalistycznych – oczekiwania i wyzwania a praktyka*. „Rocznik przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu” 10: 113–126.
- Lukszyn, Jerzy. 2003. *Parametry analizy tekstów specjalistycznych*. W *Języki Specjalistyczne 3. Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*, pod redakcją Jerzego Lukszyna, 9–23. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych.

- Maliszewski, Julian. 2003. *Pragmatyka leksykalna w przekładzie prawnym i prawniczym. Wokół zagadnień prawniczego języka specjalistycznego*. W *Wybrane aspekty przekładu literackiego i specjalistycznego*, pod redakcją Juliana Maliszewskiego, 45–51. Częstochowa: Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej.
- Małachowicz, Marta. 2005. *Tekst specjalistyczny a ekwiwalencja w przekładzie*. W *Języki Specjalistyczne 5. Teksty specjalistyczne w kontekstach zawodowych i tłumaczeniach*, pod redakcją Jerzego Lukszyna, 99–107. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych.
- Marchwiński, Adam. 2003. *Determinanty ekwiwalencji przekładowej tekstów specjalistycznych*. W *Języki Specjalistyczne 3. Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*, pod redakcją Jerzego Lukszyna, 147–158. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych.
- Matulewska, Aleksandra. 2008. *Jakość przekładu prawniczego a cechy języku prawa. W Język. Komunikacja. Informacja*, pod redakcją Piotra Nowaka i Pawła Nowakowskiego, 53–63. Poznań: SORUS.
- Mazur-Mierzwa, Lidia. 2003. *Z problematyki tłumaczenia rosyjskich tekstów specjalistycznych na język polski*. W *Języki specjalistyczne. Zagadnienia dydaktyki przekładu*, pod redakcją Piotra Mameta; przy współpracy Alicji Mrozek, 207–214. Katowice: Śląsk.
- Nida, Eugene A. 2009. *Zasady odpowiedniości* (przekład Anna Skucińska). W *Współczesne teorie przekładu. Antologia*, pod redakcją Piotra Bukowskiego i Magdy Heydel, 51–69. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Olpińska, Magdalena. 2003. *Struktura podręcznika „Tłumaczenie pisemne tekstów specjalistycznych”*. W *Języki Specjalistyczne 3. Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*, pod redakcją Jerzego Lukszyna, 159–168. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych.
- Pestova, Maria i Alona Efremova. 2011. *Особенности перевода текстов официально-делового стиля*. „Jazyk a kultura”, 8: 1–12.
- Pieńkos, Jerzy. 1993. *Przekład i tłumacz we współczesnym świecie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Pieńkos, Jerzy. 2003. *Podstawy przekładoznawstwa. Od teorii do praktyki*. Katowice: Zakamycze.
- Radiszewska, Aleksandra. 2012. *Strategie translatorskie w przekładzie terminologii z dziedziny zarządzania*. „Studien zum polnisch-deutschen Sprachvergleich. Herausgegeben von Antoni Dębski”. Nr 9. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

- Sawicka, Agnieszka. 2009. *Krótką charakterystyka języków specjalistycznych*. W *Komunikacja specjalistyczna. Specyfika języków specjalistycznych*, pod redakcją Stanisława Szadyko, 188–198. Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Skoblenko, Aleksander. 2011. *Leksykon terminów prawniczych*. *Лексикон юридических терминов*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Słownik prawniczy polsko-rosyjski*. 1986. Redaktor Naczelny serii obcojęzycznych słowników prawniczych Ludwik Bar. PAN. Instytut Państwa i Prawa. Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, Łódź: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydawnictwo PAN.
- Vinau, Jean-Paul i Jean Darbelnet. 1977. *Stylique compagnie du français et de l'anglais*. Paris: Didier.
- Wielki słownik polsko-rosyjski, rosyjsko-polski. 300 00 haseł i wyrażen. Obszerny suplement poświęcony Rosji oraz Unii Europejskiej po polsku i po rosyjsku*. 2008. Pod redakcją Sergiusza Chwatowa, Mikołaja Timoszuka. Warszawa: REA.
- Wielki słownik polsko-rosyjski*. 2005. Jan Wawrzyńczyk, Magdalena Kuratczyk, Eliza Małek, Halina Bartwicka. Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN.
- Wróbel, Andrzej. 2014. *Krótki szkic o metaforze w dyskursie prawniczym*. „Teka Komisji Prawniczej O.L” VII: 130–141.
- Zmarzer, Wanda. 2005. *Onomazjologiczne klasy słownictwa specjalistycznego*. W *Języki Specjalistyczne 5. Teksty specjalistyczne w kontekstach zawodowych i tłumaczeniach*, pod redakcją Jerzego Lukszyna, 15–22. Warszawa: Katedra Języków Specjalistycznych.
- Zobek, Teresa. 2007. *Słownik terminologii prawniczej. Rosyjsko-polski*. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Научная электронная библиотека. 1.5. Структура гражданско-правового договора*: <https://monographies.ru/ru/book/section?id=8278> (08.08.2017).